

Микола Вашуленко, Ганна Ломаковська, Тетяна Єресько,
Галина Проценко

Я досліджую світ

Підручник для 3 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2020

1 Визначаю риси характеру

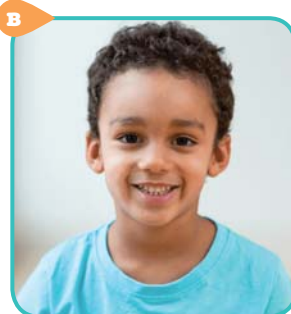
A

1

Ти маєш зовнішні ознаки: зріст, колір волосся та очей, зачіску. Це твоє зовнішнє «Я». Друзі можуть сказати, що тобі притаманні доброта, чесність, ввічливість, відповідальність. Це твої риси характеру, твоє внутрішнє «Я». Кожна людина має свої зовнішні і внутрішні якості. Кожна людина неповторна.

1 Розглянь світлини.

- опиши зовнішні риси дітей.
- Чи можна сказати, що ці діти є відповідальними? Чому? Поміркуй, що потрібно знати про людину, аби описати її характер.

Слово **характер** — давньогрецького походження. Воно означає «чеканка», «печатка». Можна сказати, що характер містить важливі відомості про людину.

2 Розглянь світлини.

8

- Розкажи, які риси характеру притаманні дітям на кожній світлині.

3 Прочитай прислів'я.

Посієш звичку — пожнеш характер.
Посієш характер — пожнеш долю.

- Як ти його розумієш?

4 Поміркуй і обґрунтуй свою думку.

- У яких випадках кажуть, що в людини легкий характер (легка вдача), а у яких — що в людини складний характер (важка вдача)?
- Назви риси твого характеру. Як ти вважаєш, у тебе характер легкий чи складний?

5 Прочитай слова.

Чесність

Товариськість

Терплячість

Ввічливість

Стриманість

Вірність

- Які з цих якостей притаманні тобі?
- До поданих слів добери слова з протилежним значенням.

9

Усі люди різні. Деякі краще розуміють, чого хочуть досягти: вони від природи більш рішучі. Одним із головних чинників у досягненні мети є впевненість у собі.

1 Поміркуй, хто із дітей впевнений у собі.

Щоб впоратися з цим, треба...

Я не можу це зробити, тому що...

Вір у себе

- Викинь негативні думки із голови, думай про хороше.
- Не дозволяй страхам і сумнівам оволодіти тобою.
- Визнач проблеми, поміркуй і знайди рішення.

- А тобі властиве низьке оцінювання своїх здібностей?

2 Як досягти позитивного настрою?

Прочитай корисні поради.

Корисні поради

- 1 Визнач свої гідності й запиши їх, спитавши думку своїх друзів.
- 2 Уникай тих, хто підриває твою віру у себе.
- 3 Проводь час із тими, хто тебе підбадьорює.
- 4 Сконцентруй увагу на пошуку рішення.

3 Вибери якості, необхідні для досягнення мети.

Відповідальність

Рішучість

Наполегливість

Байдужість

Цілеспрямованість

Ледачість

4 Попрацюйте у групах.

- Розгляньте схему «Як досягти мети».
- Доповніть її своїми кроками у досягненні мети.

Знай свої чесноти

Занотувуй успішно виконані завдання. Роби це регулярно.

Склади список цілей

Як їх досягти? Придумай план і намагайся діяти згідно з ним.

Вчись на своїх успіхах

Не здавайся. Згадуй про схожі перепони і про те, як вдалося їх подолати.

Став складні задачі

Займись чимось новим. Це часто нелегко, але корисно для закріплення віри у себе.

Вчись на своїх помилках

Поміляються всі. Приймай невдачі. Поміркуй, яку користь можна отримати з помилок.

5 Попрацюйте у парах.

Випишіть слова у 2 стовпчики: у перший — слова, близькі за значенням до слова *успіх*, у другий — слова, протилежні за значенням до слова *успіх*.

Досягнення

Невдача

Програш

Перемога

Поразка

Удача

6 Прочитай текст.

Казна-коли, казна-де жив хлопчик Абихто. Прокидався будь-коли, вмивався абияк йшов куди-небудь. Якось хлопчика запитали: «Ким ти хочеш бути?»

Він неохоче відповів: «А мені все одно. Ким-небудь». Так і виріс хлопчик Абихто. Виріс, та так ніким і не став. І прозвали його — Ніхто (*Василь Струтинський*).

- Яким був цей хлопчик? Чому його прозвали Ніхто?
- Яку пораду ви дали б хлопчикові?

1 Пограйте у гру «Магазин».

- Розгляньте зображені товари.

а

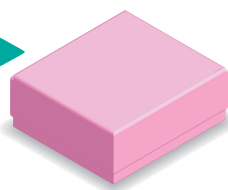
б

в

г

- Який товар ви купили б? Чому?
- Чи купили б ви невідомий зображений предмет?
- А якщо ви дізналися б, що у цій коробочці лежить смачна велика цукерка?
- Поміркуйте, чому ви змінили думку.

Інформація про товар, тобто реклама, впливає на думку споживачів.

2 Що таке реклама?

Розшифруй речення.

а-1

о-2

л-3

Рек31м1 — це п2пу3яриз1ція т2в1рів, п2с3уг, вид2вищ із мет2ю привернути ув1гу п2купців, з1м2вників, г3яд1чів.

Цікаві факти

- Перші рекламники з'явилися в епоху Стародавньої Греції. Вже тоді вулицями ходили глашатаї, які співали та закликали народ щось купити.
- Перші рекламні оголошення виникли в Стародавньому Римі. Їх писали на стінах будинків. Переходячи від споруди до споруди, городяни могли дізнатися про місце і час гладіаторських боїв, про продаж різних товарів.

У рекламі часто перебільшують позитивні якості товару, але нічого не говорять про негативні. Щоб протистояти впливу реклами на твоє рішення, треба знати деякі рекламні хитрощі.

Ефект зірки

Відомі актори, співаки, спортсмени розповідають, що вони користуються цим товаром

Актори в ролі лікарів розповідають про ефективність ліків, зубної пасти тощо

Ефект експерта

У рекламі переконують, що саме з цим товаром ти станеш популярнішим у своєму колі

Ефект популярності

Ефект розпродажу

Оголошують останній день акції, коли знижка діє лише сьогодні. Купиш товар сьогодні — отримаєш подарунок

3 Попрацюйте в парах.

- Обговоріть ситуації, у яких реклама впливала на ваше рішення.
- Які рекламні хитрощі було застосовано у цих ситуаціях?
- Наведіть приклади реклами товару, що не є корисним.

4 Розглянь малюнки.

- Полічи вартість покупки Миколки.
- Яка вартість покупки Оксанки?

- Поміркуй, які продукти харчування можуть стати акційними.
- Чи варто заощаджувати на них?

1 Прочитай оповідання.

Жив на світі маленький хлопчик. Він грався і радів життю. І завжди ходив поруч із ним і радів його життю Час. Він був великим, товстим — одним словом, його було багато. Вистачало Часу на все: й у футбол пограти, і фільм подивитися. У Хлопчика не було проблем із Часом, а у Часу — з ним.

Хлопчик підріс, у нього з'явилися друзі, колеги, з'явилися справи. Кожна справа вимагала Часу. Хлопчик відрізав від нього по шматку, а Час іде й всміхається: «Ще є час!» Озирався іноді хлопчик на Час, який він витрачав як на справи, так і дарма. Настав момент, коли Часу в нього більше не було: ні погуляти із сином, ні зателефонувати батькам. Він вибачався перед рідними і казав їм: «Вибачте, але в мене немає часу!»

Пізно вже дорослий хлопчик зрозумів, що час безцінний і непомітний.

- Поміркуй, чому в дорослого хлопчика ні на що не вистачало часу.
- Як ти вважаєш, що треба робити, аби усе встигати?

Планування — заздалегідь визначений порядок дій, які потрібні для досягнення поставленої мети.

2 Попрацюйте в парах.

- Розгляньте, як спланували свій день друзі.

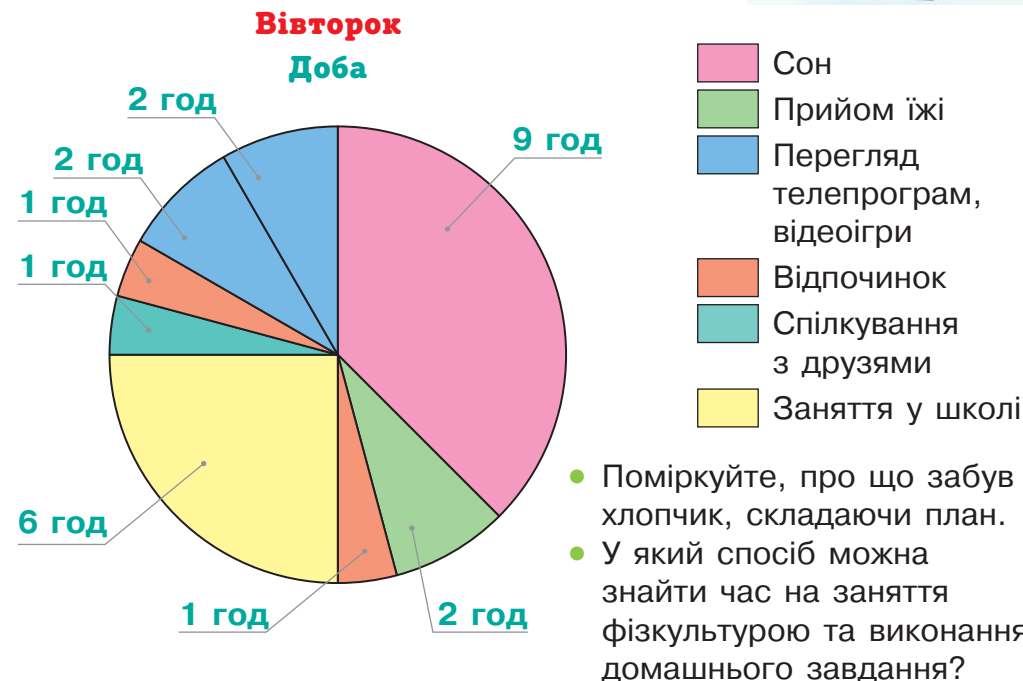
Понеділок

7.00	Підйом
7.30	Сніданок
8.30–13.00	Заняття у школі
13.30	Обід
14.00–16.00	Виконання домашнього завдання
17.00–18.00	Тренування
19.00	Вечеря
19.30–21.00	Перегляд фільму/відеоігри
21.30	Сон

- Як ви вважаєте, чи встигне дівчинка виконати за день усе заплановане?

- Що ви додали б до її плану?
- Скільки всього часу витрачає дівчинка на заняття у школі і вдома?
- Скільки годин дівчинка спить?
- Чи можна сказати, що у дівчинки правильний режим дня?

3 Сплануй свій день.

Намалюй у зошиті таблицю або діаграму, враховуючи розглянені помилки друзів.

Скористайся пам'яткою «Як розподіляти час».

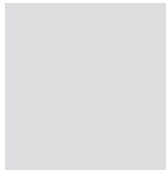
Як розподіляти час

Для початку з'ясуй, скільки часу збираєшся витратити на ту чи іншу роботу. Потрібно обов'язково додати до розкладу завдання, можливо, доведеться пожертвувати іграми й балачками з друзями.

1 Попрацюйте в парах.

- Перегляньте відео.
- Чи можна назвати зображену групу людей командою? Чому?
- Яка роль членів зображеної команди?

2 Розглянь світлини.

- Опиши команди, зображені на кожній світлинці.

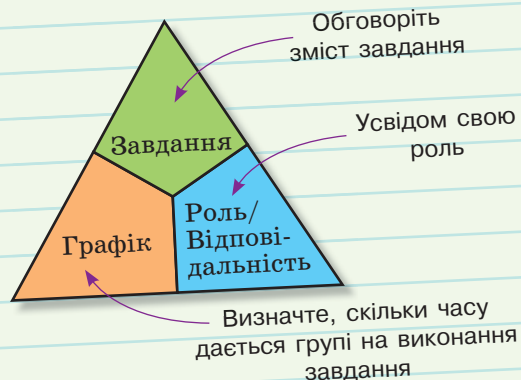

- Поміркуй, чи однакові ролі виконують члени зображених команд.
- Розкажи за кожною світлиною, що може трапитися, якщо один із членів команди не впорається зі своєю роллю.

Успіх командної роботи — результат зусиль усіх її учасників. Кожен член команди має виконувати свою роботу, аби команда досягла загальної мети.

Взаємодія у команді

Спілкування з членами команди — найважливіша умова у будь-якій справі. Команда має розуміти три моменти. По-перше, у чому полягає завдання. По-друге, які строки його виконання. По-третє, яка роль та відповідальність кожного.

3 Попрацюйте у команді.

Незабаром День вчителя. Об'єднайтеся у команди й створіть подарункові вироби із використанням вторинних матеріалів.

- Можете скористатися запропонованими ідеями.

Рекомендації. Плануйте свою роботу з кінця, від терміну свята. Звісно, що ці розрахунки орієнтовні. Тому варто передбачити запас часу на випадок непередбачених обставин, наприклад хвороби.

Плануємо

День свята

- 1 Термін здачі — 3 жовтня
- 2 Доопрацювання виробу — 28 вересня
- 3 Виготовлення частин виробу — 23 вересня
- 4 Збір матеріалу — 22 вересня
- 5 Розподіл ролей — 21 вересня
- 6 Обговорення ідей — 20 вересня

Початок роботи

Якщо розбити роботу на прості етапи, то, дотримуючись дати виконання кожного етапу, можна встигнути зробити не лише один виріб.

4 Розв'яжи задачу.

- У першій команді — 9 дітей, у другій — у 2 рази більше, ніж у першій команді.
- Скільки дітей у двох командах?

Кожна людина має певний простір, який вона вважає своїм. Ніби він є продовженням її фізичного тіла. Розміри цього особистого простору залежать від національних традицій, соціального статусу людини, а також чи проживає вона в густонаселеному місті чи в сільській місцевості.

1 Розглянь світлин.

- Поміркуй, що може бути твоїм особистим простором.

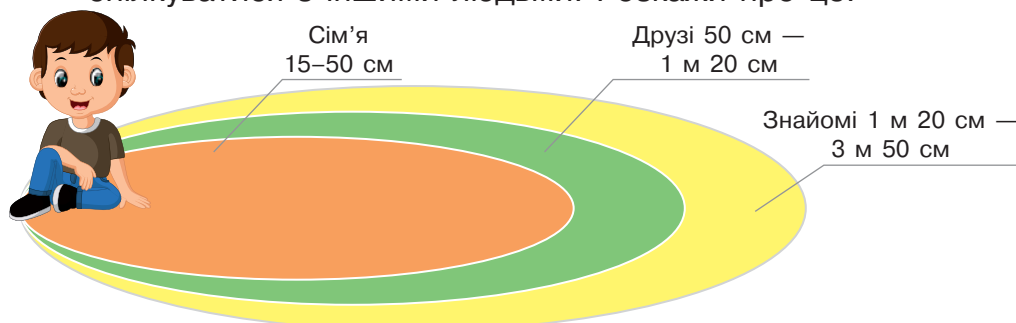

- Уяви, що стороння людина без твого дозволу взяла якусь річ із твого столу або ввімкнула без дозволу твій ноутбук. Опиши свої емоції.
- Поміркуй, чому в тебе виникли такі емоції.

Межі особистого простору — це відстань, на якій нам зручно спілкуватися з іншими людьми. Це уявна лінія.

2 Склади розповідь за малюнком.

Психологи визначили відстань, на якій людям комфортно спілкуватися з іншими людьми. Розкажи про це.

3 Попрацюйте в парах.

Перевірте, чи порушуєте ви особистий простір.

- Станьте навпроти один одного.
- Один/одна із вас має витягнути руку вперед. Якщо ти доторкнувся/доторкнулася свого однокласника/однокласниці, то ви стоїте занадто близько.

Визначаю розмір особистого простору співрозмовника

Коли ти втручаєшся в особистий простір співрозмовника/співрозмовниці, він/вона спочатку трохи напружується, проявляє невдоволення або відсувається від тебе.

4 Дай відповіді на запитання.

- Як ти вважаєш, як поводить себе людина, яка поважає чужий особистий простір?
- Що ти відчуваєш, коли порушують межі твого особистого простору?
- Люди яких професій можуть порушувати твій особистий простір? У яких ситуаціях?

5 Розіграйте ситуацію.

Уявіть, що незнайома людина порушила межі вашого простору. До кого ви звернетесь за допомогою? Розіграйте діалог, використовуючи звертання.

Не менш важливим для людини є її внутрішній особистий простір: відчуття, емоції, думки... У кожного з нас своя межа цього простору. Ми так само відчуваємо напругу і дискомфорт, так само болісно реагуємо на вторгнення сторонніх чи близьких людей, і так само оберігаємо цю свою «внутрішню територію».

Цікаві факти

Птахи також дотримуються меж особистого простору. Пригадай птахів, що сідають на проводах через певні проміжки, немов перлини в намисті. Дистанція між кожними двома птахами відповідає їх можливості дістати одне одного дзьобом. Відразу після приземлення птахи розміщуються випадковим чином. Ті, які сіли занадто близько одне до одного, затівають бійку. Вона триває доти, доки між птахами не виникне «комфортна» дистанція.

У спілкуванні з людьми, які мають вади здоров'я, слід бути доброзичливим і тактовним. Кожна людина заслуговує на повагу. А людина з вадами здоров'я варта ще більшої поваги, адже вона щодня долає додаткові труднощі. Треба бути толерантним до інших людей.

1 Попрацюйте в парах.

- Прочитайте, які є ознаки толерантності.
- Зробіть висновок, що таке толерантність.

Повага

Визнавати чийсь досягнення, особисті якості

Прийняття

Дружити з людиною, попри відмінності

Доброзичливість

Від «зичити добра», не бажати нікому зла

Милосердя

Співчувати, допомагати, ділитися тим, що маєш

Поблажливість

Не ображати людей тільки тому, що вони роблять гірше за інших

Зацікавлення

Цікавитися іншими культурами, традиціями

Толерантність — повага, здатність без агресії сприймати думки, поведінку, спосіб життя, вади іншої людини.

2 Розглянь світлини.

- На яких світлинах зображено толерантне ставлення до людей?

3 Попрацюйте в групах.

- Поміркуйте, чи можна, маючи вади здоров'я, досягти в житті своєї мети.
- Ознайомтеся з презентацією «Видатні постаті з вадами здоров'я».

Подружжя **Іван та Надія Сіваки** з м. Рівне із чемпіонату світу привезло «золото»

Максим Веракса — український плавець, має порушення зору, чотириразовий паролімпійський чемпіон

Юлія Ресенчук, дівчина прикута до візка, очолює благодійний фонд, є успішною бізнес-леді

- Які ще видатні постаті з вадами здоров'я вам відомі?
- Знайдіть у мережі Інтернет інформацію про таких людей. Зробіть плакат «Відомі українці з вадами здоров'я».

1 Попрацюйте в парах.

Розгляньте ситуації. Поміркуйте та обговоріть, де зображено дружні піддражнювання, а де — цькування (булінг).

Булінг суттєво відрізняється від конфліктів і непорозуміннь між друзями або однокласниками/однокласницями.

Булінгом можна назвати дію, якщо:

- людині завдали болю, принизивши фізично або словесно;
- така поведінка повторюється;
- це було зроблено навмисно;
- людина, якій заподіяли шкоду, не може сама себе захистити;
- людина, яка вчинила булінг, має переваги (старша, фізично сильніша, у неї вищий авторитет у групі, класі).

2 Переглянь мультфільм.

Дай відповіді на запитання.

- Як почувався Папірець, коли вперше прийшов до школи?
- Хто допоміг Папірцеві? Як він це зробив?
- Що побачили Папірець і Ножиці, коли йшли до школи? Що зробили Ножиці?
- Хто допоміг Камінчикові захиститися від кривдників?
- Який висновок можна зробити з цієї історії?
- А чи траплялися схожі ситуації у твоїй школі? Як ти на них реагував/реагувала?

2 Прочитай текст.

За даними досліджень, майже кожен третій учень або учениця в Україні так чи інак зазнали булінгу в школі.

Жертви булінгу відчують болючі емоції та переживання — почуття приниження, сором, страх, розпач і злість. Такі діти іноді просто бояться ходити до школи.

Допомогти жертві булінгу інколи достатньо легко. Перше, що ти можеш зробити, — не підтримувати тих, хто знущується. Якщо бачиш, що з когось насміхаються, допоможи йому/їй вийти з цієї ситуації, прояви свою турботу. Люди, яких ображають, часто відчуваються самотніми — допоможи їм відчутти, що вони не одні.

- Назви у виділеному реченні головні члени.
- Як ти можеш допомогти однокласнику/однокласниці, які страждають від принижень? Прочитай і запропонуй свої способи.

Вітатися з жертвою боулінгу

Звернутися до старших по допомогу

Не поширювати пліток

Не підтримувати тих, хто ображає інших

1 Попрацюйте в парах.

Прочитайте текст.

ГОРОБИНА

На земній кулі відомо понад сто видів горобини.

В Україні росте вісім видів. Серед них трапляються і високі дерева, і невеликі кущі. **Горобина гостинно зустрічає пернатих друзів.** Її червоні ягоди — улюблені ласощі птахів. Навіть деякі тварини (вовки та лисиці) пригощаються корисною і поживною горобиною.

- Скільки видів горобини росте в Україні? Як горобина зустрічає пернатих друзів?
- У виділеному реченні визнач головні члени. Постав від них запитання до другорядних членів речення.
- Поміркуйте, які методи пізнання природи застосував автор, щоб скласти цей текст.

2 Розглянь світлини.

- Склади розповідь до кожної світлини за планом.

а

План розповіді

- 1 Який об'єкт вивчається.
- 2 Методи пізнання природи, що застосовуються.
- 3 Які прилади використовуються.
- 4 Які ще методи пізнання даного об'єкта можна застосувати.

б

в

г

3 Досліди горобину.

- Накресли у зошиті таблицю. Заповни її.

Кількість ягід в одному гроні	Колір ягід	Розмір ягід (порівняно з ягодами шипшини)	Колір листя	Застосовані методи пізнання
		> < =		

4 Розв'яжи задачу.

Відомо, що в 1 горобини віком 20 років може вродити щорічно 100 кг ягід. Скільки ягід за 1 рік вродить у 4 таких горобин?

Цікаві факти

- Гіркі ягоди горобини втрачають свою гіркоту після перших заморозків.
- Горобина здатна рости навіть в умовах низької температури.
- Ягоди горобини містять багато кислоти, яка є природним антисептиком.

5 Попрацюйте у групах.

Зробіть виріб, використовуючи ягоди горобини. Можете скористатися зображеними ідеями або вигадати щось своє.

а

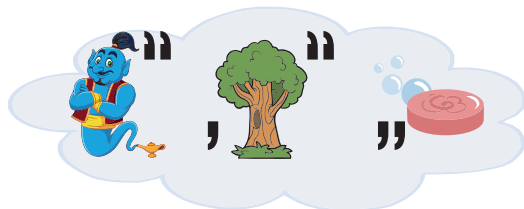
б

в

1 Розгадай ребуси.

- На які стани води вказують слова-відгадки?
- Наведи свої приклади станів води у довкіллі.

2 Прочитай текст.

Випав перший сніг. Усенька округа вкрита чистенькою білосніжною ковдрою. Ніжні сніжинки виблискують і переливаються на сонці всіма кольорами веселки. Навколо все радіє чудовим змінам природи, адже після сирої мокрої погоди перший сніг довгожданий. Дощі всім набридли, тому його зустрічають як справжнє свято.

- Про які стани води йдеться у тексті?
- Випиши слова, вжиті в переносному значенні.

3 Прочитай уривок з роману «Планета людей».

Вода! Вода, в тебе нема ні смаку, ні кольору, ні запаху, тебе неможливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи, що ти таке! Не можна сказати, що ти необхідна для життя: ти — саме життя! Ти найбільше багатство у світі... (За Антуаном де Сент-Екзюпері)

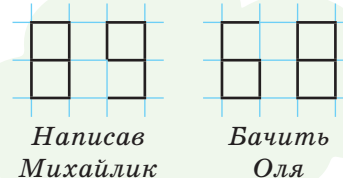
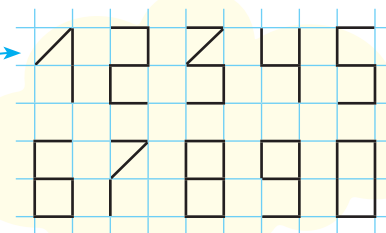
- Як ти розумієш вислів «ти — саме життя!»?
- Про які власності води йдеться в уривку?

Ступінь прозорості води може бути найрізноманітнішим. Наприклад, в чистій гірській річці можна побачити дно з піском і камінням, в акваріумі можна спостерігати за різнокольоровими рибками.

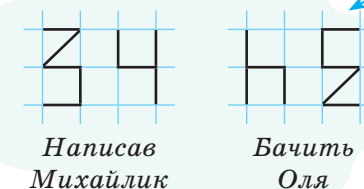
4

Розв'яжи логічну задачу.

Михайлик пише цифри у зошиті так: А його сестра Оля сидить навпроти й всі цифри бачить перевернуті. Іноді вона теж бачить число, наприклад, так:

А іноді вона бачить казна що, нісенітницю, наприклад, так:

Якось Михайлик написав трицифрове число із різних цифр.

Я теж бачу число.

Я написав найбільше трицифрове число, яке ти можеш бачити правильно.

- Яке число написав Михайлик?
- Оля налила в посудину воду й вирішила подивитися на відображення аркуша з числом, яке вона побачила. Яку властивість води вирішила застосувати Оля? Що вона побачила у воді? Проведи експеримент.